



## สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคสครับไทฟัสในประเทศไทย The situation of Scrub Typhus Epidemic in Thailand

นรินทร์ ชูชัย<sup>1</sup>, มงคล รัชชะ<sup>2</sup> และดารินทร์ อารีโยชชัย<sup>3</sup>  
Narin Chuchai<sup>1</sup>, Mongkol Ratcha<sup>2</sup> and Darin Areechokechai<sup>3</sup>

<sup>1,2</sup>คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง  
<sup>3</sup>กองโรคติดต่อภายในโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข  
Corresponding Author’s Email: mongkol.r@ru.ac.th

### บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาทางระบาดวิทยาเชิงพรรณนา (Descriptive study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคสครับไทฟัสในประเทศไทย 2011 – 2020 วิธีการศึกษาคือการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากระบบเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และข้อมูลปัจจัยเสี่ยงของผู้ป่วยมาจากการรายงาน เหตุการณ์ผิดปกติทางสาธารณสุข รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยใช้ค่า ร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์โรคสครับไทฟัสในประเทศไทย ช่วง 10 ปี พบผู้ป่วยทั้งหมด 81,802 ราย เสียชีวิต 60 ราย สถานการณ์โรคนี้น่าสนใจเพิ่มขึ้นในปี 2011 – 2014 และมีแนวโน้มลดลงในปี 2017 – 2020 และพบผู้ป่วยได้เกือบทุกภูมิภาคในประเทศไทย อาชีพที่เสี่ยงคือ เกษตรกรรม ร้อยละ 42.53 รองลงคือ รับจ้าง ร้อยละ 22.34 นักเรียน ร้อยละ 11.81 ไม่ทราบอาชีพร้อยละ 11.57 และ อื่น ๆ ร้อยละ 11.75 นอกจากนี้ผู้ป่วยพบในทุกกลุ่มอายุ โดยกลุ่มอายุที่มีอัตราป่วยสูงสุด คือกลุ่มอายุ 45 – 54 ปี อัตราป่วย 15.29 ต่อแสนประชากร รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 55 – 64 อัตราป่วย 13.91 ต่อแสนประชากรและกลุ่มอายุ 0 – 4 มีอัตราป่วยต่ำสุด 8.60 ต่อแสนประชากร

**คำสำคัญ :** 1.สครับไทฟัส, 2.การเฝ้าระวังโรค, 3.การแพร่ระบาด

### ABSTRACT

This study is a descriptive epidemiological study. The objective of this study was to study the situation of the scrub typhus epidemic in Thailand during 2011-2020. The method of study is The study of secondary data from the epidemiological surveillance system of the Department of Disease Control. Ministry of Health and patient risk factor data are from reports.





Public health abnormal events. Descriptive data were collected and analyzed using percentage.

The results of the study found that the situation of scrub typhus in Thailand over the past 10 years, found a total of 81,802 cases, 60 deaths. The disease situation tends to increase during 2011-2014 and tends to decrease during 2017-2020 and found almost all patients in all regions of Thailand. The occupation at risk was agriculture 42.53% followed by Employment 22.34% Students 11.81% Unknown occupation 11.57% and others 11.75%. Patients were found in all age groups. The age group with the highest morbidity rate is the age group 45-54 years old, the morbidity rate is 15.29 per 100,000 population, followed by the 55-64 age group, 13.91 morbidity rate per 100,000 population, and the 0-4 age group has the lowest morbidity rate 8.60 per 100,000 population.

**Keyword:** 1.scrub typhus, 2.surveillence, 3.Epidemic

## 1. บทนำ

โรคสครับไทฟัส (Scrub Typhus) ตามธรรมชาติเป็นโรคติดต่อของสัตว์ป่าโดยเฉพาะสัตว์ตระกูลฟันแทะ เช่น หนู กระแต กระรอก กระจ้อน เป็นต้น ลักษณะอาการของโรค มีไข้เฉียบพลัน ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดกระบอกตา ตาแดง ต่อมมน้ำเหลืองโตและเจ็บ อาจมีอาการไอแห้ง อาจมีผื่นนูนแดง ซึ่งจะหายภายใน 2 - 3 วัน และแผลมีลักษณะคล้ายถูกบุหรี่จี้ในบริเวณใต้ร่มผ้า เช่น รักแร้ ขาหนีบ ในกรณีที่มีอาการรุนแรงจะมีอาการซึม สมองอักเสบ ปอดบวม ร่างกายและตาเหลือง เกิดจากเชื้อในกลุ่มริกเกตเซีย (*Rickettsia orientia tsutsugamushi*) โดยเชื่อว่าเชื้อริกเกตเซียที่อยู่ในกลุ่มสัตว์ฟันแทะเหล่านี้จะไม่ทำให้สัตว์นั้นมีอาการของโรคแต่อย่างไรหรือที่เรียกว่า Inapparent infection สำหรับคนเป็นเพียงโฮสต์ โดยบังเอิญ คือ คนบังเอิญเข้าไปใน Enzootic cycle หรือเข้าไปในแหล่งที่อาศัยของไรและถูกไรอ่อนกัดในแหล่งเกิดโรคตามธรรมชาติ (Endemic foci) การเกิดโรคจะต้องมีปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ สัตว์รังโรค พาหะ เชื้อ การแพร่ระบาดของสครับไทฟัส แม้จะเป็นโรคประจำถิ่น (Endemic) และกระจายไปทั่วโลก แต่สครับไทฟัสยังคงเป็นโรคติดต่อที่ถูกละเลย การแพร่ระบาดตามภูมิศาสตร์ของสครับไทฟัสขึ้นอยู่กับการกระจายตัวของพาหะและแหล่งรังโรค ซึ่งพาหะที่สำคัญเป็นไรในสกุล *Leptotrombidium* โดยที่มนุษย์เป็นรังโรคโดยบังเอิญ โดยเฉพาะคนทำงานกลางแจ้งและทำงานภาคสนามในพื้นที่ชนบทเป็นกลุ่มเสี่ยงสูง (วินัย อินทร์, 2556) เป็นโรคระบาดตามฤดูกาล ซึ่งมีการระบาด ในพื้นที่เขตร้อน (Tropical zones) จนถึงเขตอบอุ่น (Temperate zones) ซึ่งจะครอบคลุมถึงป่าร้อนชื้น (rain forest) ป่าสน พื้นที่กึ่งทะเลทรายและพื้นที่ชายทะเลใน (Temperate zones) ช่วงอากาศอุ่นถึงร้อน และช่วงฤดูหนาว นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นส่วนประกอบให้เกิดการระบาดของโรค เช่น พื้นที่ที่มีสภาวะแวดล้อม อุณหภูมิ ความชื้นที่เหมาะสม และยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของคนที่ย้ายไป





ดำเนินการในพื้นที่ช่วงเวลาเดียวกับการออกหากินของไรอ่อน (Xu G et.al, 2017; Bureau of Epidemiology, 2003) อย่างไรก็ตามโรคสครับไทฟัส (Scrub Typhus) ยังไม่มีข้อมูลเผยแพร่ให้แก่ประชาชนมากนักดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคสครับไทฟัสในประเทศไทยเพื่อเป็นข้อมูลในการเฝ้าระวังทางด้านสาธารณสุขต่อไป

## 2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคสครับไทฟัสในประเทศไทย 2011 – 2020

## 3. ประโยชน์ที่ได้รับ

เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการเฝ้าระวังโรคสครับไทฟัสในประเทศไทย

## 4. วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ โรคสครับไทฟัสจาก 2 แหล่งคือ จากรายงาน 506 ในระบบการเฝ้าระวังโรค Surveillance Database ของกรมควบคุมโรค และข้อมูลปัจจัยเสี่ยงของผู้ป่วยมาจากการรายงานเหตุการณ์ผิดปกติทางสาธารณสุข (Event-based surveillance)

2. รวบรวมข้อมูลที่ได้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554 -2563

3. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล เจริญพรณา โดยศึกษาจำนวนความชุกผู้ป่วยทั้งหมด และ ร้อยละของการเกิดโรค

## 5. ผลการศึกษา

สถานการณ์โรคสครับไทฟัสในประเทศไทย ช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา (ปี พ.ศ.2554 – 2563 : ค.ศ.2011-2020) ผู้ป่วยสครับไทฟัสทั้งหมด 81,802 ราย และมีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิตด้วยโรค สครับไทฟัสทั้งหมด 60 ราย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในปี 2011 – 2014 และมีแนวโน้มลดลงในปี 2017 – 2020 แต่ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา แม้อัตราป่วยของโรคมีแนวโน้มลดลง แต่อัตราป่วยตายกลับเพิ่มสูงขึ้นในปี 2011 – 2015 แต่ผู้ป่วยตายมีแนวโน้มลดลงอีกตั้งแต่ปี 2017 – 2020

สถานการณ์ผู้ป่วยโรคสครับไทฟัสจาก 73 จังหวัด ช่วง 5 ปี ผ่านมา (ปี พ.ศ.2560 – 2564 : ค.ศ. 2017-2021) ไม่มีรายงานพบผู้ป่วย ปี 2017 คือ นนทบุรี,ปทุมธานี,ลพบุรี,สมุทรสาคร,สมุทรสงคราม,ตราด ปี 2018 คือ อ่างทอง สมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2562 คือ สุพรรณบุรี,ตราด,บึงกาฬ,นครพนม ปี 2019 คือ ชัยนาท, พิจิตร,นนทบุรี,ปทุมธานี,สมุทรสงคราม,สมุทรสาคร,สระแก้ว ปี 2020 คือ ชัยนาท,นนทบุรี,ปทุมธานี,ลพบุรี,สิงห์บุรี,สระบุรี,นครนายก,กาญจนบุรี,,สุพรรณบุรี,สมุทรสาคร,สมุทรสงคราม,ตราด,หนองบัวลำภู,สตูล อัตราป่วยของทุกภาคมีแนวโน้มลดลง ช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ.2560 – 2564 : ค.ศ.2017-2021) โดยที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 633.73 ต่อแสนประชากร ในปี 2018 รองลงมาเป็นภาคใต้มีอัตราป่วยสูงสุด 227.86 และภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด 91.77 ในปี 2018 เช่นเดียวกัน ส่วนจังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อ





ประชากรแสนคนสูงสุด อันดับแรกได้แก่ จังหวัดเชียงราย 282.47 ในปี 2018 รองลงมา จังหวัดแม่ฮ่องสอน 214.93 อยู่ในปี 2019

ผู้ป่วยโรคสครับไทฟัส ช่วง 5 ปี ผ่านมา (ปี พ.ศ.2560 – 2564 : ค.ศ.20-2021) ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม 42.53 รองลง คือ รับจ้าง 22.34 นักเรียน 11.81 ไม่ทราบอาชีพ 11.57 และ อื่นๆ 11.75

ผู้ป่วยโรคสครับไทฟัส ช่วง 5 ปี ผ่านมา (ปี พ.ศ.2560 – 2564 : ค.ศ.2017-2021) ผู้ป่วยส่วนใหญ่พบในทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอายุที่มีอัตราป่วยสูงสุด คือกลุ่มอายุ 45 – 54 ปี อัตราป่วย 15.29 ต่อแสนประชากร รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 55 – 64 อัตราป่วย 13.91 ต่อแสนประชากรและกลุ่มอายุ 0 – 4 มีอัตราป่วยต่ำสุด 8.60 ต่อแสนประชากร

## 6. ข้อเสนอแนะ

1. เจ้าหน้าที่รับผิดชอบควรสรุปสถานการณ์ของโรคและสภาพปัญหาในจังหวัดที่อยู่ใน ความรับผิดชอบ ตลอดจนสรุปผลการค้นหาพื้นที่เสี่ยงต่อการติดโรคให้ผู้บริหารรับทราบเพื่อหาแนวทางการ ป้องกันการระบาดของโรค ในความเป็นจริงโรคสครับไทฟัสอาจเกิดกับกลุ่มคนเฉพาะที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อ การติดโรค เช่น เกษตรกร, กรรมกร, ทหาร/ตำรวจตะเวนชายแดน และพวกที่ชอบหาของป่า แต่จาก สถานการณ์ของโรค ในช่วง 5 ปีย้อนหลังมีแนวโน้มสูงมาตลอด นอกจากนี้ในรายงาน 506 รหัสของโรคสครับไทฟัสเองยังไม่มีโรคติดต่อกันอีก ควรเพิ่มรหัสโรคเข้าไปด้วยเพื่อให้การรายงานผู้ป่วยมีครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ยังมีโรคปะปนอยู่คือมีวัณโรคและทิกไทฟัส ซึ่งยังไม่รวมกับจำนวนผู้ป่วยที่ปะปนอยู่กับโรคไข้ไม่ทราบสาเหตุและโรคเลปโตสไปโรซิส ดังนั้นสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่อยู่ในภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรให้ความสนใจโรคนี้บ้างทั้งนี้ เพราะทุกจังหวัดที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคมีปัญหาระบาดของโรค สครับไทฟัส รองลงมาคือ ภาคใต้ ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 11 นครศรีธรรมราช ควรจัดทีมสำรวจค้นหาพื้นที่เสี่ยงในมีรายงานผู้ป่วยสครับไทฟัสทุกปีและมีแนวโน้มสูงมาตลอด ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงาน ป้องกันควบคุมโรคที่ 12 สงขลา ซึ่งดำเนินการค้นหาพื้นที่ เสี่ยงมาพอสมควรน่าจะมีการถ่ายทอดความรู้ทาง วิชาการและแนวทางการป้องกันการติดโรคให้กับเจ้าหน้าที่ของจังหวัด เพื่อที่จะช่วยดำเนินการด้านสุขศึกษา แก่ประชาชนในพื้นที่ส่วนทางสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 12 สงขลา น่าจะดำเนินการในเรื่องของการศึกษาวิจัยหรือค้นหาอัตราการติดเชื้อในสัตว์รังโรค

3. ทักษะในการจำแนกชนิดสัตว์รังโรคและพาหะนำโรคของเจ้าหน้าที่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจ และความสนใจของแต่ละบุคคล สำนักวิชาการควรมีการจัดอบรมฟื้นฟูทักษะการจำแนกชนิดสัตว์รังโรคและ พาหะนำโรค เนื่องจากในระยะนี้เป็นช่วงปรับเปลี่ยนระบบราชการมีการโยกย้ายงานกันบ่อย ทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน นอกจากนี้ทางสำนักงานวิชาการควรมีการติดตามประเมินผลการ ดำเนินงานหรือติดตามนิเทศปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อช่วยแก้ไขและคำแนะนำทางด้านวิชาการแก่เจ้าหน้าที่ของสำนักป้องกันควบคุมโรคต่อไป





## 7. บรรณานุกรม

Xu G, Walker DH, Jupiter D, Melby PC, Arcari CM. (2017). A review of the global epidemiology of scrub typhus. PLoS Negl Trop Dis.11(11):e0006062.

วินัย อินทร์ภักษ์, บุญรวม จิตต์สามารถ. (2556) โรคสครับไทฟัส Scrub typhus [Internet]. กระทรวงสาธารณสุข.2013 วันสืบค้น 1 เมษายน 2565 จาก [http://data.ptho.moph.go.th/cdc/files/news/f01\\_20130131105718\\_93010000.pdf](http://data.ptho.moph.go.th/cdc/files/news/f01_20130131105718_93010000.pdf)

Bureau of Epidemiology, DDC M. (2003) ScrubTyphus [Internet]. Bureau of Epidemiology, DDC, MPH. [cited 2022 Jan 5]. Available from: <https://apps-doe.moph.go.th/>

## คำขอบคุณ

ขอขอบคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อน ๆ รุ่นที่ 4 คณะบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในรุ่นทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ในการรวบรวมข้อมูลติดต่อประสานงานและให้กำลังใจในการทำการศึกษาอิสระฉบับนี้

